

Igor Mandich

GRADSKATA MITOLOGIJA V PROZATA NA MOMO KAPOR

(Predgovor kym knjigata na Momo Kapor “101 razkaza”, Znanje, Zagreb, 1980)

Prevod ot hyrvatski © Hari Stojanov, 1994

Povestvovatelnoto delo na Momo Kapor trjabva najsetne da se vyzprieme seriozno. Publikoval prez iztekloto desetiletie vnushitelna biblioteka ot sobstveni proizvedenija, na koito, pone v kolichestveno otnoshenie, biha mogli da mu zavidjat mnozina po-avtoritetni kolegi, toj do den-dneshen e ostanal poveche ili po-malko izvyn obsega na po-znachimata literaturna kritika. Negovite sbornici s razkazi i romanite mu mylchalivo bjaha predostaveni na zelenite kritici – te da ostrjat vyrhu tjah zybi (kriterii), ili pyk otvisoko se otpisvat kao proizvedenija ot ryba na trivialnata literatura – dotolkova nedostojna za fundamentalno eseistichno izsledvane. Tochno tova otnoshenie e simptomatichno i krasnorechivo: na pyrvo mjasto, nereagiraneto ot strana na kritikata na knjigite na Momo Kapor izkara na bjat svjat cjala *redica negativni mitove na nashata literaturna kultura*, a na vtoro mjasto, tova e znak za nepodgotvenostta na kriticite da vyzpriemat edna nova chuvstvenost na vremeto, kojato govori chrez prozata na Kapor. Sjakash Kapor kao che li bez da iska predizvika opredelen razdor v situacijata i problematikata na tukashnata literaturna aktualnost. Negovite knigi ot pyrvija pyt stavaha jugo-bestselyri, izdavani v golemi tirazhi i mnogo izdanija, koeto shte reche, che

izključitelno dobre sa prieti ot naj-shirokite chitatelski krygove, znachi ot onezi, za koito imashe symnenie, che izobshto syshtestvuvat u nas! Takova narushavane na edna situacija, v kojato veche vsichki se bjaha syglasili s obshtoto primirenie sysydbata na knjigata i pisatelja, do den-dneshen nashata kritika ne beshe obsyzhdala. Kapor se schita za “*fenomen*”, koeto shte reche njakakvo javlenie ot druga galaktika, koeto po chudo i sluchajnost se e okazalo v konteksta na nashata literatura. Tova opravdanie naj-napred trjabva da byde razgledano tuk.

Kogato prez 1972 god. se pojavi pyrvijat povestvovaten sbornik na Momo Kapor, dnes veche izvestnite *Belezhki na edna Ana* (Beleške jedne Ane), toj, v svojata trideset i peta godina beshe literaturnen debutant ili debutant v literaturata, ako ne smjatame negovata dotogavashna intenzivna i tvyrde obhvatna zhurnalisticheska dejnost i naj-veche mnogoto i uspesni radio- i televizionni drami, koito, vse zaradi zhanrovi konvencii, schitame za periferen aspekt na nechie vyzmozno povestvovatelno delo. Na pojavjavaneto na тази kniga, kojato s godini vyznikvashe chrez sistematicallyno publikuvane na razkazi v edin *vestnik za zheni*, edva li njakoj kritik obyрна vnimanie, a kamo li njakoj da zalozhi na neja! Togavashnoto *all-round boy* na belgradskija kulturen i masmedien zhivot – zhurnalist ot mladini, diplomiran akademichen hudozhnik, televizionen scenograf, po profesija chinovnik, avtor na radio- i TV-drami, *lice ot malkija ekran...* – ot pryv pogled u vsichki ostavjashe vpechatlenie za lichnost s prekaleno razpileni interesi i harakteristiki, bez da se vzeme prekaleno na seriozno v kojato i da e oblast. Nosen ot vylnata na povyrhnostnata populjarnost, Kapor ne davashe nikakvi garancii na krygovete v literaturnata gildija, che se e zahvanal naistina seriozno s pisaneto: toj dejstvitelno idvashe ot drug vic, ot druga galaktika... Negovoto *masmedijno renome* beshe otezhnjavashto obstojatelstvo za

kakvato i da bilo literaturna dejnost, negovata vsestrannost sjakash otrichashe vyzmozhna sysredotochenost vyrhu tradicionnite usilija za pisane, lekotata mu pri syzdavane na kakvyto i da bilo tekst, mylchalivo se schitashe obida za literaturnija purizym (neokaljan s nishto ot onazi strana na “syshhtinskata” literatura), negovijat podigravchijski manier i gotovnost da syzdava vicove ne syotvetstvaha na dostolepnata i mrachna poza na nashite literaturni velichija, nakratko – javlenieto Kapor beshe oharakterizirano s otlichitelni cherti, nesypadashti s onezi, koito krasjat konvencionalno poznavаемija pisatel. Obryshtajki se ot vestnicite i malkija ekran kym tradicionnija aspekt na pismenoto tvorchestvo, Kapor taka predizvika obyrvane, zaradi koeto aparatyt na criticite ot gildijata i do den-dneshen ne go e vyzpriel i priznal. *Toj izvyrshi opredelena kontaminacija na izraznite aspekti na тази epoha, oshte poveche, che edin ot pyrvite originalno pomiri naj-protivopozhni medijni formi. Belezhkite na edna Ana samo markiraha onova, koeto Kapor shteshe da napishe do sega, no vednaga vyzbudiha vrozenata netyrpimost v nashija duhoven klimat, kojato v tozi sluchaj naricham “negativni kulturni mitove”. Ako se opitvam da gi opisha tuk, to ne e s cel polemika, a za da se pokazhe kak slozhnostta na edno avtorovo javlenie ponjakoga vlijae vyrhu razlichni psiho-socialni faktori na duha na vremeto. Harakternite idiosinkrasii, koito se pojaviha, provokirani ot “fenomena” Kapor i negovite knigi, biha mogli da se sistematizirat taka:*

- literaturata e *visoko specializirana*, profesionalna dejnost, kandidatyt na kojato j se posveshtava oshte ot malyk, minavajki prez prodylzhitelno i konvencionalno obrazovanie, podgotvjajki se za vlizane v krygovete na gildijata, koeto avtomatichno izkljuchva autsajderite, “vryzkarite” ot drugi tipove obrazovanie i specialna kvalifikacija;

- dneshnata masmedijna kultura e osnovana vyrhu *protivopostavjane na tradicionnata literaturna kultura*, i kakvoto i da e zanimanie v ramkite na pyrvata, respektivno proizvezhdane v syotvetstvie s nejnite iziskvanija, po princip v literaturno otnoshenie e s po-malka stojnost i edva li si struva da se spomenava;

- poradi тази причина, onova, koeto se publikuva po vestnici i spisaniija, za da byde po-kysno sybrano mezhdu korici na kniga, e dezavuirano ot samoto nachalo zaradi nizshija si proizhod, a da ne govorim kak v тази *proletarska klasa na pismenostta*, onezi tekstove, koito se pojavjavat v “zhenski vestnici”, predstavljavat edin oshte po-nizsh pod-vid;

- pisatelskata *populjarnost i golemija tirazh* na knigite se postigat, estestveno, chrez izkljuchitelno sluzhene na masmedijnata ne-kultura, i tuk stava дума za dokazana literaturna povyrhnostnost, kojato reflektira v povyrhnostnost na masite...